

ПУТІНСЬКИЙ БЛЕФ

НА ЯКІ ВРАЗЛИВОСТІ РОСІЇ МАЄ ЗВЕРНУТИ
УВАГУ ЗАХІД?

КОМЕНТАРІ ЕКСПЕРТІВ

Цей документ було підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково збігається з позицією Міжнародного фонду «Відродження».

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Центр «Нова Європа»
Київ

ПУТІНСЬКИЙ БЛЕФ

НА ЯКІ ВРАЗЛИВОСТІ РОСІЇ
МАЄ ЗВЕРНУТИ УВАГУ ЗАХІД?

КОМЕНТАРІ ЕКСПЕРТІВ

Центр «Нова Європа», 2026

«В Україні немає карт». Ця цитата, напевно, увійде до історії як одна з найпоказовіших ілюстрацій помилкових прогнозів про швидку перемогу Росії у війні проти України. Чотири роки українського опору стали виразом для багатьох прибічників Realpolitik, які системно переоцінювали міць російського «колоса». Попри це, серед частини закордонних партнерів і досі домінує думка, що саме Україна має йти на односторонні поступки, оскільки Росія нібито зберігає вирішальну перевагу й ось-ось здійснить новий, цього разу успішний наступ. Російські ультиматуми й завищені претензії на переговорах сприймаються і розглядаються серйозно. Чинне керівництво Сполучених Штатів продемонструвало особливу схильність сприймати російський наратив як найбільш імовірний сценарій та піддаватися російському блефу. Хоча і від деяких європейських політиків можна почути коментарі, в яких саме Україну закликають до болісних поступок. І лунають такі заяви не лише від традиційних рупорів Кремля. Саме тому Центр «Нова Європа» вирішив звернутися до провідних експертів у сфері безпеки з Європи та США, аби переосмислити усталені підходи до оцінки потенціалу Росії. У межах нового експертного опитування ми поставили такі запитання: **чому західні уряди часто переоцінюють військову та економічну стійкість Росії? Які політичні підходи могли б допомогти скоригувати ці оцінки? Які слабкі місця та вразливості Російської Федерації є, на вашу думку, найбільш критичними?**

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ:

- **Переоцінка сили Росії безпосередньо шкодить західній політиці.**
Віра у російський блеф призводить до самостримування Заходу, затягування рішень і тиску на Україну замість послідовного використання вразливостей агресора.
- **Хибні оцінки щодо Росії є наслідком аналітичних і політичних упереджень.**
Західні оцінки часто спираються на неточні або сфальсифіковані статистичні дані, а також на застарілі уявлення часів Холодної війни.
- **Закритість російської системи ускладнює повноцінний аналіз.**
Обмежений доступ до правдивої інформації про Росію ускладнює аналіз навіть для професійних розвідувальних і аналітичних структур. У таких умовах оцінки часто формуються не на основі реальності, а через вибір зручних або політично прийнятних інтерпретацій.

- **Міф про російську силу живиться історичними аналогіями.**
Розмір території, населення та пам'ять про перемогу СРСР у Другій світовій війні формують хибне уявлення про неминучість військового успіху Росії. Водночас ці аналогії не враховують сучасних реалій: деградації інститутів, залежності від зовнішніх ресурсів і відсутності союзників, здатних компенсувати ці втрати.
- **Економічна модель Росії структурно вразлива.**
Російська економіка залишається залежною від доходів від експорту нафти й газу, а війна прискорює структурну стагнацію. Санкції, перенапруження бюджету та зростаюча залежність від Китаю поступово підривають економічну основу режиму.
- **Військовий потенціал Росії знижується.**
Ставка на кількість замість якості, високі втрати особового складу та залежність від зовнішніх постачальників зброї і боєприпасів обмежують здатність Росії до тривалої війни.
- **Політична система РФ є крихкою.**
Авторитарна модель управління зосереджена навколо вузького кола осіб і не здатна ефективно реагувати на кризові виклики. Події на кшталт маршу «Вагнера» продемонстрували, наскільки швидко система може бути паралізована за відсутності чітких наказів і лояльності силових структур.
- **Російська апатія і цинізм є водночас стабілізатором і вразливістю режиму.**
Готовність російського суспільства терпіти погіршення умов життя знижує ризик негайних протестів, але водночас позбавляє режим активної підтримки. У разі відчуття неминучої поразки ця пасивність може швидко перерости у відмову від лояльності режиму.
- **Зміна підходів — шлях до ефективного використання вразливостей.**
Аби вдало використати російські вразливості, Захід має переглянути методи боротьби з Росією: посилене дотримання санкцій, боротьба з тіньовим флотом та надання постійної допомоги Україні стануть чітким сигналом для РФ, що перетерпіти західну підтримку не вийде.

Росія не виграє та не може виграти цю війну. Чим довше Москва її веде, тим слабшою стає її економіка і геополітичний вплив.

ДЖЕЙМС ДЖЕЙ КАРАФАНО,

старший радник Президента та стипендіат Фонду Е.В. Річардсона, The Heritage Foundation, США

Більшість людей не розуміє природи стратегічної розвідки. Вони вважають, що завдання розвідувального співтовариства служб — надавати чіткі, стислі та беззаперечні відповіді на складні питання. Насправді у більшості випадків навіть дуже якісна стратегічна розвідка — неоднозначна, суперечлива та неостаточна. Особливо це стосується ситуацій, коли об'єктом аналізу є закриті суспільства на кшталт Росії, де навіть багато представників еліт не знають, що відбувається, інформація приховується, а брехня звичніша за правду. Тож часткова відповідь на запитання про те, чому оцінки виявляються помилковими, полягає в тому, що мати рацію надзвичайно складно. В умовах невизначеності інформації, багато хто дозволяє собі «вибірковий підбір» фактів, аби отримати бажану відповідь. Це проблема суджень і політики, а не розвідки. Можна критикувати західних лідерів та аналітиків, але росіяни впоралися не краще. Навпаки, значно гірше. Жоден лідер не припустився більших стратегічних прорахунків, ніж Путін. Порівняно з російським керівництвом більшість західних аналітиків та коментаторів — навіть ті, хто серйозно помилився — виглядають як Нострадамус у порівнянні з Путіним. Та все ж, неможливо приховати результати на полі бою та економічний стан речей. Реальність така, що Росія не виграє та не може виграти цю війну. Чим довше Москва її веде, тим слабшою стає її економіка і геополітичний вплив. Для визначення цих фактів нам не потрібні дані шпигунів.

Партнери України дійсно зацікавлені у здатності Києва відбити російське вторгнення. Водночас існує ризик, що Захід досі вразливий до російських наративів та переоцінює витривалість Москви через страх перед невизначеністю, пов'язаною з можливим внутрішнім колапсом Росії. Це створює дилему, на яку західні політики досі не знайшли відповіді.

ЛЕО ЛІТРА,

старший аналітик, Центр «Нова Європа», запрошений аналітик, ECFR, Україна

Західні уряди часто переоцінюють російську стійкість, оскільки приймають «блеф» Москви про її невразливість та оманливий наратив про те, що «час працює на Росію». Такий підхід свідчить про брак стратегічної витримки, він ігнорує той факт, що війна Путіна триває вже довше, ніж так звана Велика Вітчизняна війна (1941–1945), але принесла незрівнянно менші територіальні здобутки. Ця реальність чітко демонструє, що витривалість Росії є радше міфом, аніж фактом.

Для корекції цих оцінок Захід має перейти від поступового санкційного тиску до підходів, заснованих на жорсткому виконанні санкцій. Це передбачає рішучу боротьбу з ухиленням від санкцій, особливо щодо високотехнологічних компонентів подвійного призначення та російського тіньового флоту. Захід також має забезпечити сталу та передбачувану допомогу — як, наприклад, пакет допомоги від ЄС на 90 мільярдів євро — та інтегрувати Україну у довгострокове європейське оборонно-промислове виробництво. Такий підхід надіслав би Кремлю чіткий сигнал, що стратегія перечекувати Захід приречена на провал, хоча реалізація цієї стратегії ускладнюється зростанням напруженості між США та Європою.

Нестабільна економіка залишається найбільш критичною вразливістю РФ. Якщо падіння глобальних цін на нафту продовжиться, це може призвести до недоотримання 60% доходів від нафти, що дорівнює приблизно половині російського оборонного бюджету. Цей потенційний шок накладається на перегріту економіку та стрімке вичерпання Фонду національного добробуту, який, за прогнозами, може бути повністю вичерпаний до кінця 2026 року. У військовій сфері Росія швидко виснажує свої значні радянські запаси, сповільнює операційний темп і зазнає втрат особового складу, небачених у сучасній історії. Ба більше, внутрішня стабільність країни тріщить: регіональні бюджети руйнуються під тягарем воєнних витрат, а українські удари по російській території підбивають обіцянку Кремля — гарантію безпеки всередині країни.

Партнери України дійсно зацікавлені у здатності Києва відбити російське вторгнення. Водночас існує ризик, що Захід досі вразливий до російських наративів та переоцінює витривалість Москви через страх перед невизначеністю, пов'язаною з можливим внутрішнім колапсом Росії. Це створює дилему, на яку західні політики досі не знайшли відповіді.

Слабкості Росії — це передусім економічна вразливість (як видобувна економіка Росія залежить від нафтогазових доходів) та політична закостенілість. Кремлю важко адаптуватися; він погрожує за кордоном і чинить насильство над ближчими сусідами, а за потреби — і над власним народом. Стратегічне перенапруження та економічна стагнація прирекли Радянський Союз на смерть і можуть зробити те саме з путінською Росією.

ДЕНІЕЛ ФРІД,

колишній Посол США в Польщі та почесний співробітник родини Байзер в Atlantic Council, США

Західні аналітики, урядовці часто переоцінювали російську (та радянську) військову та економічну силу. Причин є декілька, але важливо виокремити дві ключові.

Перше — надмірна концентрація на статистичних показниках (військових та економічних), без врахування частих фальсифікацій та відвертої брехні у статистичних даних, продуктованих радянською або путінською системами. У 1970-х низка впливових аналітиків уряду США вважали, що радянська економіка є конкурентною та може навіть перевершити американську.

Іншу причину я називаю «хибою реаліста», що означає майже підсвідоме упередження розглядати Росію (або СРСР) як велику силу, що має величезні можливості до пожертв заради національної мети (своєрідна інтерналізація та поширення кремлівських наративів про радянську перемогу над нацистською Німеччиною). Водночас це супроводжується знеціненням значення та сили країн, що перебувають поблизу Росії. Така упередженість, схоже, пов'язана з певною версією зовнішньополітичного «реалізму», згідно з якою такі держави, як Україна, нібито природно належать до сфери домінування Росії й не можуть розраховувати на успішний опір такої долі. До 1989 року цей підхід застосовували до Польщі та інших держав-сателітів; прихильники цієї точки зору вважали радянське панування непорушним, а демократичні рухи опору, як, наприклад, польська «Солідарність», марні та дестабілізуючі. У 2022 році адепти «штучного реалізму», як я це називаю, передбачали, що Росія швидко захопить Україну.

Подібні погляди зникають, зважаючи на події у світі, такі як успішний опір України російській агресії, хоч і з затримкою у часі.

Слабкості Росії — це передусім економічна вразливість (як видобувна економіка Росія залежить від нафтогазових доходів) та політична закостенілість. Кремлю важко адаптуватися; він погрожує за кордоном і чинить насильство над ближчими сусідами, а за потреби — і над власним народом. Стратегічне перенапруження та економічна стагнація прирекли Радянський Союз на смерть і можуть зробити те саме з путінською Росією.

ЛУЧІАН КІМ,

старший дослідник з питань України, International Crisis Group, США

Російські вразливості очевидні: крихка політична система зі старіючим лідером на чолі; уряд спрямовує величезні ресурси на війну, нехтуючи економічним розвитком; висока залежність економіки від цін на природні ресурси; а санкції призвели до надмірної залежності Росії від Китаю як торговельного партнера. Кремль значною мірою домогся успіху в створенні образу Росії як колоса. Питання полягає в тому, як довго цей гігант зможе триматися на своїх глиняних ногах.

Не думаю, що західні уряди постійно переоцінюють потенціал Росії. Так, військову силу РФ значно переоцінили на початку вторгнення у 2022 році, але багато хто на Заході також очікував колапсу російської економіки після декількох місяців з моменту запровадження санкцій. Головна проблема — західні представники використовують власний досвід як основу для припущень про те, як російська економіка чи суспільство «мають» поводитися, — і саме тому вони часто помиляються. Російські вразливості очевидні: крихка політична система зі старіючим лідером на чолі; уряд спрямовує величезні ресурси на війну, нехтуючи економічним розвитком; висока залежність економіки від цін на природні ресурси; а санкції призвели до надмірної залежності Росії від Китаю як торговельного партнера. Кремль значною мірою домогся успіху в створенні образу Росії як колоса. Питання полягає в тому, як довго цей гігант зможе триматися на своїх глиняних ногах.

ДЕНІЕЛ КОЧІС,

старший дослідник Центру дослідження Європи та Євразії, Hudson Institute, США

Розмір не обов'язково дорівнює силі. Росія постає перед серйозними вразливостями, які західні уряди можуть і повинні використовувати — від ключових транзитних точок та військових підрозділів до наслідків падіння цін на нафту та нездатності рятувати хитких союзників. Розвінчання міфу про неминуче підкорення України може надати Заходу більшої впевненості для дій.

Самі масштаби Росії — як за чисельністю населення, так і за територією — слугують своєрідним анестетиком, змушуючи політиків вірити, що розмір країни неминуче приведе її до виснажливої перемоги. У березні президент Трамп заявив: «Нам слід мати справу з Росією. У них найбільша територія, більша ніж у Китаю... Можна пролетіти одинадцять часових поясів з одного кінця до іншого». Історична пам'ять лише посилює це уявлення. Попри величезні втрати, Радянський Союз все ж зміг знищити нацистську воєнну машину на Східному фронті та дійти до Берліна. Хіба маса Росії зрештою не дозволить їй прокласти шлях до Києва, збудований на трупах?

Росія справді зазнала величезних втрат у Другій світовій війні, однак радянська статистика втрат включає загиблих із народів, поглинутих СРСР, зокрема таких, як Україна, яка втратила більший відсоток свого населення у війні, ніж власне Росія. У Москві також рідко згадують, що радянська армія значною мірою воювала та наступала завдяки американським літакам (14 000 шт.), танкам (13 000 шт.) та вантажівкам (400 000 шт.).

Кремль продовжує покладатися на чоловіків зі збіднілих регіонів, де етнічні росіяни нечисленні, а також на північнокорейські сили та найманців з Африки чи Куби. Росія також критично залежить від зовнішніх постачальників, щоб продовжувати свою агресію проти України. Путін не може продовжувати війну без матеріальної підтримки з Китаю, Ірану та Північної Кореї.

Розмір не обов'язково дорівнює силі. Росія постає перед серйозними вразливостями, які західні уряди можуть і повинні використовувати — від ключових транзитних точок та військових підрозділів до наслідків падіння цін на нафту та нездатності рятувати хитких союзників. Розвінчання міфу про неминуче підкорення України може надати Заходу більшої впевненості для дій.

ФРЕДРІК ВЕССЛАУ,

почесний співробітник, Stockholm Centre for Eastern European Studies (SCEEUS), Швеція

У західних столицях існує глибоке упередження щодо сили Росії, яке походить із часів Холодної війни, коли Радянський Союз вважався супердержавою, що не поступалася Сполученим Штатам. Ця застаріла думка досі існує в багатьох столицях.

Російський цинізм є справжньою вразливістю режиму. Силовики та структури безпеки швидко б відмовилися від Путіна, якби відчули, що його гра завершена — схожим чином, як вони зникли з боку Януковича, коли дійшли висновку, що він програв. Це сталося дуже швидко. Те саме може статися й у РФ.

Російський спосіб ведення війни — ставка на кількість, а не якість — також створює враження значної чисельності російських військ, особливо в порівнянні з європейськими державами, навіть попри те, що європейські війська загалом мають вищу якість підготовки.

Але справжня проблема полягає в тому, що росіяни готові терпіти довше, ніж європейці. Апатія та цинізм російського суспільства означає, що економічні наслідки санкцій та війни призводять до тихого прийняття, а не протестів. Це виклик для західних країн, адже суспільства не готові до таких само жертв.

Заходу потрібне краще розуміння російських спроможностей, намірів та стану їх суспільства. Існує дуже обмежене розуміння російського імперіалізму як рушія зовнішньої політики та того, що це означає для Європи.

Російський цинізм є справжньою вразливістю режиму. Силовики та структури безпеки швидко б відмовилися від Путіна, якби відчули, що його гра завершена — схожим чином, як вони зникли з боку Януковича, коли дійшли висновку, що він програв. Це сталося дуже швидко. Те саме може статися й у РФ.

Я підозрюю, що похід «Вагнера» на Москву у червні 2023 року був набагато ближчим до повалення Путіна, ніж ми тоді усвідомлювали. Відсутність опору з боку російських військ на шляху руху — оскільки вони не отримали наказу зупинити «Вагнер» — показує, наскільки легко система може бути паралізована.

 <http://neweurope.org.ua>
 info@neweurope.org.ua
 <https://www.facebook.com/NECUkraine/>
 https://twitter.com/NEC_Ukraine